

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผึ้งมีการวิวัฒนาการมาจากแมลงจำพวกต่อ (wasp) เมื่อประมาณ 80 ล้านปีมาแล้ว ผึ้งจะกินเนื้อเป็นอาหารและค้อย ๆ วิวัฒนาการเปลี่ยนมากินเกสรและน้ำหวานดอกไม้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2525) ผึ้งเป็นแมลงที่ให้คุณประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติมากมายหลายประการ ทั้งในด้านการผสมเกสรให้แก่พืชและด้านโภชนาการของมนุษย์ น้ำผึ้งเป็นอาหารที่มีคุณค่าและสร้างพลังงานให้แก่ร่างกาย ในต่างประเทศใช้พรอพอลิสหรือยางเหนียวที่ผึ้งได้จากต้นไม้ นำมาทำเป็นยาฆ่าเชื้อ (antiseptic) ด้านอุตสาหกรรมใช้ไขผึ้งเป็นส่วนผสมของเครื่องสำอางค์ต่างๆ ในศาสนาบางนิกายนิยมใช้ทำเทียนไขผึ้งบริสุทธิ์ เพื่อนำไปใช้ในพิธีทางศาสนา (โซยา อู๋ยสูงเนิน, 2531)

จากรายงานการแสดงผลและมูลค่าการนำเข้าน้ำผึ้งจากต่างประเทศของกรมศุลกากร เปรียบเทียบระหว่างปี 2519 ได้มีการส่งน้ำผึ้งเข้าประเทศประมาณ 134.63 ตัน คิดเป็นมูลค่า 11.85 ล้านบาท และได้ลดลงอย่างมากมาเหลือคือ ในปี 2523 ปริมาณการนำเข้าน้ำผึ้งเหลือเพียง 46.43 ตัน คิดเป็นมูลค่า 1.30 ล้านบาทในปี 2529 ประเทศไทยสามารถผลิตน้ำผึ้งได้ประมาณ 800 ตัน ได้มากเพียงพอต่อการบริโภครวมทั้งรองรับอุตสาหกรรมในประเทศ และส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศเป็นบางส่วน (ณรงค์ มินะนันท์, 2529) ในปี 2535 - 2539 ปริมาณผลผลิตของผึ้งผลิตได้ประมาณปีละ 2,500 ตัน ไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาดส่งออก และตลาดภายในประเทศ ซึ่งมีความต้องการปีหนึ่งๆ มากกว่า 3,500 ตัน ในอนาคตคาดว่าจะการส่งออกจะเพิ่มขึ้น (โครงการส่งเสริมการเกษตร 5 ปี 2540 - 2544 กรมส่งเสริมการเกษตร, 2539)

กรมส่งเสริมการเกษตรได้ทำการศึกษาทดลองการเลี้ยงผึ้งในทุกภาคของประเทศไทยในระหว่างปี 2523 - 2530 พบว่า ผึ้งสามารถเลี้ยงและได้ผลดีในทุกภาค กรมส่งเสริมการเกษตรจึงมีนโยบายและส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งอย่างจริงจังในปี 2531 และจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้งที่ 3 จังหวัดขอนแก่น รับผิดชอบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 19 จังหวัด (ศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้งที่ 3 จังหวัดขอนแก่น, 2538) เป้าหมายการส่งเสริมทั่วประเทศเป็นการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งรายใหม่จำนวน 380 ราย จำนวนผึ้งที่เลี้ยง 1,140 รัง และพัฒนาการผลิตของผู้เลี้ยงผึ้งเดิม 2,500 ราย จำนวนผึ้งที่เลี้ยง 7,000 รัง ผลผลิตเฉลี่ย 35 กิโลกรัมต่อรังต่อปี ผลิตรังจากผึ้งรวม 2,500 ตันต่อปี (โครงการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงผึ้ง, 2540) โครงการส่งเสริมและ

พัฒนาการเลี้ยงผึ้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 7 กิจกรรม ได้แก่ 1) ฝึกอบรมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ 2) อนุรักษ์การใช้ผึ้งเพิ่มผลผลิตพืชทางการเกษตร 3) ส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ 4) ป้องกันและกำจัดโรคและศัตรูผึ้ง 5) ผลิตและขยายจำนวนผึ้งแม่รัง 6) ส่งเสริมการใช้ผึ้งเพิ่มผลผลิตพืช 7) รับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์จากผึ้ง (ศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้งที่ 3 จังหวัดขอนแก่น, 2539)

ปัจจุบันมีผู้เลี้ยงผึ้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 490 ราย จำนวนผึ้งที่เลี้ยง 2,930 รัง ผลผลิตเฉลี่ย 13.8 กิโลกรัมต่อรังต่อปี ผลผลิตรวม 40.4 ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่า 4.45 ล้านบาทต่อปี (ศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้งที่ 3 จังหวัดขอนแก่น, 2539) ในจังหวัดขอนแก่น ผู้เลี้ยงผึ้งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ เลี้ยงผึ้งพันธุ์เพื่อเป็นอาชีพเสริมและงานอดิเรก สำหรับผู้มีเวลาว่างและผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงผึ้ง เพื่อผลิตน้ำผึ้งจำหน่าย พันธุ์ผึ้งที่เลี้ยงเป็นพันธุ์อิตาเลียนสีเหลืองการเลี้ยงผึ้งเลี้ยงเป็นรายย่อย โดยใช้ชนิดและแหล่งพืชอาหารผึ้งตามธรรมชาติ และมีการให้อาหารเสริมแก่ผึ้ง โดยให้น้ำเชื่อม และเกสรเทียม (ชูเกียรติ หาหาวิชาการ, 2539)

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ที่ผู้เลี้ยงประสบได้แก่ 1) ด้านเงินลงทุน เงินลงทุนครั้งแรกสำหรับการเลี้ยงผึ้งพันธุ์จะต้องลงทุนสูงได้แก่การซื้อพันธุ์ผึ้ง อุปกรณ์การเลี้ยงผึ้ง ดังนั้นจึงเป็นปัญหาสำหรับผู้คิดจะเริ่มเลี้ยงผึ้ง (อวรณ์ แสนศักดิ์, 2531) ค่าใช้จ่ายต้นทุนการเลี้ยงผึ้ง 1 รังเป็นเงินประมาณ 2,889 บาท (ศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้งที่ 3 จังหวัดขอนแก่น, 2539) 2) ด้านปริมาณผลผลิตน้ำผึ้งต่ำ การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในปัจจุบันนี้ ได้ผลผลิตในปริมาณต่ำเนื่องจากสาเหตุดังนี้ (1) ผู้เลี้ยงผึ้งขาดความรู้เทคนิคการจัดการกับรังผึ้ง ผู้เลี้ยงผึ้งส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดการ และหาวิธีปฏิบัติดูแลผึ้งเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ทั้งนี้เนื่องจากขาดความรู้ความชำนาญในการเลี้ยงผึ้งที่ถูกวิธีขาดข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัวในการดำรงชีวิต และพฤติกรรมของผึ้งในแหล่งที่มีอาหารของผึ้งตามธรรมชาติ จึงทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ (2) การขาดแคลนข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งชนิด และปริมาณของพืชอาหารของผึ้ง เนื่องจากน้ำผึ้งที่ผลิต โดยผู้เลี้ยงผึ้งได้มาจากน้ำหวานของลิ้นจี่และลำไย ซึ่งจะบานเพียง 2 - 3 เดือนเท่านั้น และช่วงระยะเวลาการบานของดอกไม้ทั้งสองมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนในแต่ละปี ซึ่งมีผลต่อปริมาณการผลิตน้ำผึ้ง (3) ด้านโรคและศัตรูผึ้ง ผึ้งที่เลี้ยงโดยทั่วไปมักประสบปัญหาเรื่องโรคและศัตรูของผึ้ง เนื่องจากภายในหีบเลี้ยงเป็นที่เก็บอาหารและเป็นที่อยู่ของผึ้ง ขณะเดียวกันการแพร่ระบาดของโรคผึ้งสามารถระบาดติดต่อกันได้อย่างรวดเร็วผู้เลี้ยงผึ้งส่วนใหญ่มักประสบปัญหาเหล่านี้ ทำให้ปริมาณรังผึ้งลดลงอย่างรวดเร็ว และได้ผลผลิตไม่เต็มที่ (4) ด้านขาม้าแมลง ผู้เลี้ยงผึ้ง ส่วนใหญ่อาจจะประสบปัญหาการสูญเสียรังผึ้งเป็นจำนวนมาก ราวละมาก ๆ โดยเฉพาะในช่วงก่อนฤดูเก็บน้ำหวาน และในฤดูเก็บน้ำหวาน เนื่องจากผึ้งถูกขาม้าแมลง เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้เลี้ยงผึ้งที่

เคลื่อนย้ายรังผึ้งไปตั้งในแหล่งที่มีการใช้ขำแมลง ซึ่งมีผลทำให้ปริมาณน้ำผึ้งที่เก็บได้น้อยลง (อวรณ์ เสนศักดิ์, 2531)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์จำนวนน้อย ทั้งที่กรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ และวัสดุอุปกรณ์บางส่วน แต่ก็ยังมีผู้เลี้ยงจำนวนน้อยไม่ปฏิบัติตามเป้าหมายของโครงการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้เลี้ยงบางส่วนที่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่มีปัญหามากมาย และการเลี้ยงต้องอาศัยวิชาการ จึงนำศึกษาถึงแรงจูงใจในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของผู้เลี้ยงผึ้งเหล่านั้นว่ามีปัจจัยอะไรบ้างเป็นแรงจูงใจให้ผู้เลี้ยงผึ้งทำการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ตลอดมา ผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูล เพื่อประกอบการวางแผนปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีความเหมาะสมสอดคล้องและบรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของกรมส่งเสริมการเกษตรและตรงตามความต้องการของผู้เลี้ยงผึ้งต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อที่จะศึกษา

- 1) ลักษณะพื้นฐานบางประการทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์
- 2) สภาพการเลี้ยงผึ้งและปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์
- 3) ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจ ให้ผู้เลี้ยงผึ้ง เลี้ยงผึ้งพันธุ์
- 4) เปรียบเทียบแรงจูงใจของผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้จากการเลี้ยงผึ้ง จำนวนผึ้งที่เลี้ยง ระยะเวลาในการเลี้ยง และระยะทางจากฟาร์มถึงสถานที่เก็บน้ำหวานในการเลี้ยงผึ้งที่แตกต่างกัน

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

ผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้จากการเลี้ยงผึ้ง จำนวนผึ้งที่เลี้ยง ระยะเวลาในการเลี้ยง และระยะทางจากฟาร์มถึงสถานที่เก็บน้ำหวานที่แตกต่างกัน มีระดับแรงจูงใจในการเลี้ยงผึ้งไม่แตกต่างกันในประเด็นต่อไปนี้ 1) ความภาคภูมิใจในความสำเร็จในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ 2) การได้รับการยอมรับนับถือจากเจ้าหน้าที่ 3) รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต 4) การติดตามของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม 5) การได้รับการบริการและส่งเสริมจากศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้ง 6) ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม 7) ความสะดวกในการจัดการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ และ 8) มีตลาดจำหน่ายผลผลิต

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษานี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา

ประกอบด้วยลักษณะพื้นฐานบางประการด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้เลี้ยงผึ้ง สภาพการเลี้ยงและปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ซึ่งจำแนกประเด็นของตัวแปรในการศึกษาดังนี้

1.4.1.1 ลักษณะพื้นฐานบางประการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้เลี้ยง

ผึ้งพันธุ์

การศึกษาลักษณะพื้นฐานบางประการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ลักษณะพื้นฐานบางประการทางสังคมของผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส สมาชิกในครอบครัว และระยะเวลาที่เลี้ยงผึ้ง
- 2) ลักษณะพื้นฐานบางประการทางด้านเศรษฐกิจของผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ อาชีพหลัก อาชีพรอง จำนวนแรงงานมีใช้ในการเลี้ยงผึ้ง การจ้างแรงงานในการเลี้ยงผึ้ง รายได้ต่อครัวเรือนต่อปี รายได้จากผลผลิตทางการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายได้จากการเลี้ยงผึ้งปีที่ผ่านมา รายได้จากการเลี้ยงผึ้งต่อรัง ราคาน้ำผึ้งต่อกิโลกรัม รายจ่ายทั้งหมดในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ปีที่ผ่านมา ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงผึ้งต่อรัง จำนวนผึ้งที่เลี้ยง จำนวนผลผลิตน้ำผึ้งทั้งหมดในปีที่ผ่านมา ผลผลิตเฉลี่ยต่อรัง แหล่งเงินทุน และการกู้เงิน

1.4.1.2 สภาพการเลี้ยงผึ้งพันธุ์

การศึกษาสภาพการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

- 1) แหล่งความรู้ในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ แหล่งความรู้ที่ใช้ในการเลี้ยงผึ้ง วิธีการที่ได้มา สื่อที่ให้ความรู้ และหน่วยงานที่ส่งเสริม
- 2) การจัดการในการเลี้ยงผึ้ง ได้แก่ พันธุ์ผึ้ง การจัดหาพันธุ์ผึ้ง การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ แหล่งอาหารผึ้ง การให้ผสมเทียม การให้น้ำตาล การให้น้ำ การตรวจผึ้ง การรวมรังผึ้ง การแยกขยายรังผึ้ง น้ำหวานจากพืชที่ผู้เลี้ยงต้องการ ระยะทางจากที่ตั้งรังถึงแหล่งอาหาร การใส่ชั้นเก็บน้ำหวาน ระยะทางจากฟาร์มถึงแหล่งเก็บน้ำหวาน แหล่งเก็บน้ำผึ้งในฤดูดอกไม้บาน แหล่งเก็บน้ำหวานจากนุ่น แหล่งเก็บน้ำหวานจากลำไย การตอบแทนเจ้าของสวนผลไม้ การสละน้ำผึ้ง การขนย้ายรังผึ้ง ตลาดจำหน่าย และการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

3) ระดับปัญหาในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ของผู้เลี้ยงผึ้งมีดังนี้

- (1) ด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ แหล่งพืชอาหารผึ้ง ทุนและแหล่งเงินทุน และวัสดุอุปกรณ์ในการเลี้ยงผึ้ง
- (2) ด้านการจัดการในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ แรงงานในการเลี้ยงผึ้ง การระบาดของโรคผึ้ง การทำลายของแมลงศัตรูผึ้ง การทำลายของสัตว์เลื้อยคลาน การทำลายของนก การจัดการก่อนฤดูดอกไม้บาน การจัดการในฤดูดอกไม้บาน และการจัดการหลังฤดูดอกไม้บาน
- (3) ด้านผลผลิตและการตลาด ได้แก่ ปริมาณผลผลิต คุณภาพผลผลิต การขนย้ายผลผลิต และตลาดจำหน่ายผลผลิต
- 4) การดำเนินการแก้ปัญหาในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ บุคคลที่ให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหาในการเลี้ยงผึ้ง แหล่งยาและสารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคและศัตรูผึ้ง การแก้ปัญหาโรคและศัตรูผึ้ง การแก้ปัญหาสัตว์เลื้อยคลานศัตรูผึ้ง การแก้ปัญหาโรคระบาดผึ้ง และการแก้ปัญหานกทำลายผึ้ง

1.4.1.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ ในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ของผู้เลี้ยงผึ้ง

การศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

1) ปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงจูงใจภายในในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ มีดังนี้

(1) ความภาคภูมิใจในความสำเร็จในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ การได้รับคำชมจากเจ้าหน้าที่และเพื่อนบ้านว่ามีความสามารถในการเลี้ยงผึ้ง การได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าประสบความสำเร็จในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ และการได้รับการยอมรับจากสังคมหรือชุมชนว่าประสบความสำเร็จในชีวิต

(2) การได้รับการยอมรับนับถือ ได้แก่ การได้รับการไว้วางใจในการเป็นวิทยากรพิเศษของศูนย์ฯ ฟาร์มของท่านเป็นที่ดูงานของผู้เลี้ยงผึ้งรายอื่น การได้รับการยอมรับว่าผลผลิตมีมาตรฐาน การได้รับความไว้วางใจจากแหล่งเงินทุน และการได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์

2) ปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงจูงใจภายนอก ในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ มีดังนี้

(1) รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ การพอใจในรายได้ รายได้คุ้มกับเวลาและการลงทุน และรายได้สม่ำเสมอ

(2) การติดตามของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ได้แก่ การออกเยี่ยมสม่ำเสมอ การถ่ายทอดความรู้และคำแนะนำตรงกับความต้องการ การถ่ายทอดความรู้และคำแนะนำตรงกับ

ช่วงเวลาที่เหมาะสม และการเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่

(3) การบริการในการจัดหาปัจจัยการผลิตของศูนย์ฯ ได้แก่ การจัดหา ผึ้งแม่รังและพันธุ์ผึ้ง วัสดุอุปกรณ์หาง่ายและมีคุณภาพ เครื่องสแตนน้ำผึ้งสามารถหาซื้อได้ง่าย การสนับสนุนสารเคมีและยาป้องกันกำจัดศัตรูผึ้งได้รับการสนับสนุนและทันเวลา และเอกสาร ให้คำแนะนำมีเพียงพอ

(4) สภาพแวดล้อมในการเลี้ยงผึ้งเหมาะสม ได้แก่ มีพื้นที่ในการเลี้ยง เหมาะสม มีอาหารผึ้งตามธรรมชาติมีเพียงพอ และมีภูมิอากาศเหมาะสม

(5) ความสะดวกในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ ใช้แรงงานน้อย ใช้เวลา ในการปฏิบัติดูแลน้อย ใช้พื้นที่ในการเลี้ยงน้อย และการจัดการในการเลี้ยงไม่ยุ่งยาก

(6) การตลาด ได้แก่ ผลตอบแทนในการเลี้ยงสูง มีตลาดรองรับผลผลิต และระยะทางจากฟาร์มถึงแหล่งจำหน่าย

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

แรงงูใจในการเลี้ยงผึ้ง หมายถึง แรงงูใจภายในและภายนอก หรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความ พ้อใจ และปัจจัยที่เป็นสิ่งช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พอใจในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์

แรงงูใจภายนอก (ปัจจัยภายนอก) หมายถึง แรงงูใจที่เกิดจากภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ สิ่ง ไรภายนอก หรือสิ่งแวดล้อมที่มากระตุ้นทำให้พ้อใจในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ รายได้จากการ จำหน่ายผลผลิต การติดตามของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกในการจัดหาปัจจัยการ ผลิต สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การจัดการในการเลี้ยง และการตลาด

แรงงูใจภายใน (ปัจจัยกระตุ้น) หมายถึง แรงงูใจที่ทำให้เกิดความพ้อใจในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ ความสำเร็จและความภูมิใจ ความมั่นคง การได้รับความเชื่อถือ และความรับผิดชอบ

ผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ หมายถึง ผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เลี้ยงผึ้งพันธุ์ตั้งแต่ 2 รังขึ้นไป และเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนผู้เลี้ยงผึ้งกับศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้ง

ศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้ง หมายถึง ศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้งที่ 3 ตำบลบ้านทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ชมรมผู้เลี้ยงผึ้ง หมายถึง ชมรมผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดขอนแก่น

ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง หมายถึง น้ำผึ้ง ไขผึ้ง เกสรผึ้ง รอยัลเจลลี่ และพรอพอลิส

ขึ้นทะเบียนเป็นผู้เลี้ยงผึ้ง หมายถึง ผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ที่ได้จดทะเบียนเป็นสมาชิกกับศูนย์อนุรักษ์ และขยายพันธุ์ผึ้งที่ 3 จังหวัดขอนแก่น

ผึ้งพันธุ์ หมายถึง ผึ้งที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Apis mellifera* ขนาดตัวผึ้งใหญ่กว่าผึ้งโพรง แต่เล็กกว่าผึ้งหลวง เป็นผึ้งที่นำมามีเลี้ยงจากต่างประเทศ บางครั้งจึงมีผู้นิยมเรียกว่าผึ้งฝรั่ง หรือผึ้งอิตาเลียน

ความภูมิใจในความสำเร็จ หมายถึง การได้รับคำชมจากเจ้าหน้าที่และเพื่อนบ้าน การได้รับการยอมรับจากสังคมหรือชุมชนว่ามีความสามารถในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์

การได้รับการยอมรับนับถือ หมายถึง การได้รับการไว้วางใจในการเป็นวิทยากรฟาร์ม เป็นที่ดูงาน การได้รับการยอมรับว่าผลผลิตมีมาตรฐาน การได้รับความไว้วางใจจากแหล่งเงินทุน และการได้รับ การยอมรับว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์

แรงจูงใจภายนอกเกี่ยวกับรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต หมายถึง การพอใจในรายได้ รายได้คุ้มกับเวลา และการลงทุน และมีรายได้สม่ำเสมอ

การติดตามของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หมายถึง การเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การถ่ายทอดความรู้ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับเวลา รวมถึงความเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่

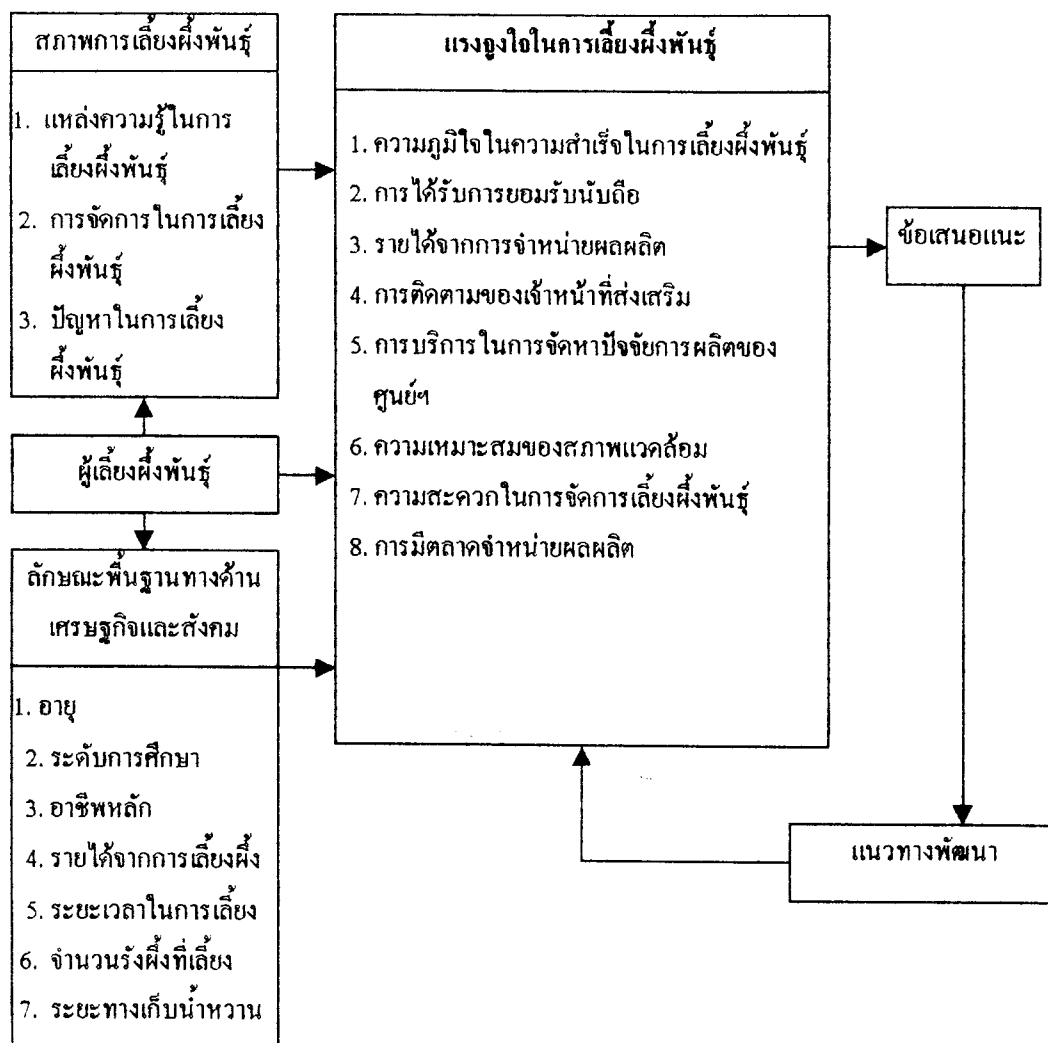
การบริหารในการจัดหาปัจจัยการผลิต หมายถึง การจัดหาพันธุ์ผึ้ง วัสดุอุปกรณ์ สารเคมีและเอกสารให้คำแนะนำในการเลี้ยงผึ้ง

ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม หมายถึง พื้นที่ในการเลี้ยงเหมาะสม มีอาหารตามธรรมชาติเพียงพอ และมีอุณหภูมิพอเหมาะกับการเลี้ยงผึ้งพันธุ์

ความสะดวกในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ หมายถึง การใช้แรงงาน ใช้เวลา และใช้พื้นที่ในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์น้อย รวมถึงการจัดการไม่ยุ่งยาก

1.6 กรอบแนวความคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

จากแนวคิดทฤษฎี การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงพอสรุปได้ว่า แรงจูงใจเป็นเรื่องของทัศนคติ หรือความรู้สึกที่ดีต่อการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ทำให้เกิดพลัง ที่ผลักดันให้สามารถเลี้ยงผึ้งได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้ แรงจูงใจนอกจากจะเกิดขึ้นภายในตัวบุคคลแล้ว ยังเกิดจากสิ่งกระตุ้นภายนอกอีกด้วย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแรงจูงใจใน 2 ลักษณะคือ 1. แรงจูงใจภายนอก (ปัจจัยภายนอก) 2. แรงจูงใจภายใน(ปัจจัยกระตุ้น) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แรงจูงใจที่ทำให้ผู้เลี้ยงผึ้งในภาคตะวันออกเห็นชอบเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ซึ่งผลการศึกษาจะนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุง เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมาย อันจะส่งผลให้ผู้เลี้ยงผึ้งได้รับประโยชน์มากที่สุด ควรจะมีการพัฒนา การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ให้ก้าวหน้าต่อไป

ภาพที่ 1 แผนภูมิกรอบแนวความคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ประกอบการวางแผน ปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงฝังพันธุ์ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้อง และบรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมการเลี้ยงฝังพันธุ์ของกรมส่งเสริม และตรงกับความต้องการของผู้เลี้ยงฝังต่อไป